

Regeringskansliet
s.remissvar@regeringskansliet.se
Er beteckning: S2024/00726

Yttrande över remiss SOU 2024:23 En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas.

Sammanfattning

Lännsstyrelsen ställer sig i huvudsak bakom utredningen som myndigheten med följande synpunkter:

Lännsstyrelsen Östergötland avstyrker förslagen:

- Att Lännsstyrelsen ska utöva tillsyn över Polismyndighetens tillsyn över förvaringsförbudet (4.5.4),
- Folkhälsomyndigheten ska få meddela föreskrifter för mat- och kökskrav (5.2.1)
- Ansökan ska ske på ett standardiserat formulär (6.4.2)

Ytterligare bör viss vägledning till kommunerna förstärkas vad gäller ANDTS-området tillsammans med att viss föreskriftsrätt för Folkhälsomyndigheten ändras till annan vägledning.

Lännsstyrelsen Östergötland anser att utredningen i större utsträckning behöver ta hänsyn till tobakskonventionen, barnkonventionen samt genomföra en barnkonsekvensanalys vid beslut.

Länsstyrelsens synpunkter på utredningens förslag

3.3 Användning av lustgas i berusningssyfte

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget med förslag på en förstärkning inom området. Länsstyrelsen vill även se reglering angående förvaring i verksamhetens fordon samt överlåtelse och lagningsförbud till minderåriga i stället för bara försäljning. Sett till polisens önskan om samma reglering i andra lagstiftningar är detta för att kunna förverka lustgasen på plats. Länsstyrelsen vill hänvisa till händelseutvecklingen med tobak och lagen om nikotinfria tobaksprodukter som nu krävt en förändring.

4.1.4 Rök-, tobaks och nikotinfri skoltid ska införas

Länsstyrelsen rekommenderar att utredningen tar med att vuxna omfattas av den nikotin- och tobaksfria skolgången. Det är viktigt med vuxna förebilder i skolmiljön, men även på fritiden. Föreningslivet lånar ofta skolans lokaler och de bör vara goda förebilder under denna tid. Därav bör lagen vara tydlig att vuxna som vistas i och omkring skolmiljö inte ska använda nikotin och tobak öppet framför barn och unga under skoltid eller i dess miljöer efter skoltid. Den som vill sluta får svårare att sluta om någon brukar nikotin- och tobaksprodukter i dess närhet. Därav är det viktigt med bra förutsättningar för att skydda barn och unga från nikotin- och tobaksprodukter i den miljö de vistas i stora delar av sin uppväxt. Det går i linje med barnkonventionen, nationella ANDTS-strategin och tobakskonventionen.

Ytterligare anser Länsstyrelsen att man ska skriva om förslaget om regleringen av vad som är skoltid. Då många ideella föreningar använder skolans lokaler efter skoltid bör tobaks- och nikotinfria tiden utökas till dygnets alla timmar.

Tillsyn

Länsstyrelsen vill ytterligare belysa en problematik vad gäller kommunens tillsyn av rökfria miljöer, då kommunernas tillsyn över rökfria miljöer har under många år generellt varit nedprioriterad. Kommunerna (ofta miljöförvaltningarna) prioriterar sällan rökfria

miljöer. Den myndighet som skriver föreskrifterna bör även kunna ge vägledning om kommunernas delegation. Då miljöförvaltningarna inte kan ta ut avgifter för tillsynen över rökfria miljöer prioriteras inte detta.

Om förslaget om nikotin- och tobaksfri skoltid införs, så kommer tillsynen behöva kombineras med förebyggande insatser tillsammans med skolan i större omfattning än tidigare. Att endast bedriva tillsyn, och i värsta fall vitesförelägga skolor kommer ge en sämre effekt. Precis som utredningen beskriver är inte tanken att skolpersonal ska jaga dessa produkter i skolan, utan arbeta mer förebyggande. Hos miljöförvaltningarna har det inte prioriterats för att bygga upp kompetens i området. Länsstyrelsen uppmanar kommunerna att se över delegationen för rökfria miljöer och sätta den i en förvaltning som inte är avgiftsstyrd. En ANDTS-samordnare torde vara det bättre alternativet för det förebyggande arbetet, även om det saknas erfarenhet av ren tillsyn.

4.3.5 Nikotinhalten bör bestämmas till 12 milligram per gram

Länsstyrelsen tillstyrker att det ska vara en gräns även på fyra milligram per gram för tobaksfritt nikotinsnus. Detta för att skydda barn och ungas hälsa då användningen ökar kraftigt i denna målgrupp och deras kropp ännu inte är färdigutvecklade.

All form av tobaks-, nikotinbruk och tobaksproduktion är ett allvarligt hinder för människors/individens hälsa, hållbar utveckling och global hälsa. Tobakskonventionens artikel 5:3 ska efterlevas enligt de riktlinjer man har kommit överens om. Detta på grund av att det finns en grundläggande och olösbar konflikt mellan tobaksindustrins och folkhälsans intressen. Det behöver även tas hänsyn till barnkonventionen och genomföras en barnkonsekvensanalys innan beslut.

4.5.4 Förvaring av tobaks- och nikotinprodukter

Länsstyrelsen avstyrker utredningens förslag att Länsstyrelsen ska utöva tillsyn över Polismyndighetens tillsyn över förvaringsförbudet. Länsstyrelsen har ingen tidigare erfarenhet att bedriva tillsyn över polisens verksamhet. Utredningen förklarar heller inte hur detta skulle gå till i praktiken. Att en regional myndighet skulle bedriva tillsyn över en nationell myndighet är ett ovanligt tillvägagångsätt. Länsstyrelsen bedömer att en regional myndighet i detta fall inte ska utöva tillsyn över en nationell myndighet där det behöver vara lika över landet, om det inte finns behov av att ta hänsyn till regionala förutsättningar.

Flera kommuner har idag tolkat begreppet "utrymme" som att det även omfattar fordon. För att tydliggöra att tobaks- eller nikotinprodukter inte heller får förvaras i en till verksamheten hörande fordon, bör det förtydligas att det med utrymme även avses fordon eller genom ett tillägg i de föreslagna paragraferna 5 kap. 21 § LTLP samt 18 a § LTN görs ett tillägg att även fordon omfattas av förvarandeförbudet.

6.4.2 Åtgärder för att underlätta handläggningen

Länsstyrelsen avstyrker förslaget om att ansökan ska göras på ett av Folkhälsomyndigheten framtaget och standardiserat formulär. Problematiken i kommunernas handläggning ligger inte i ansökningsformulären. Vi bedömer att det saknas tillräckligt med allmänna råd då kommunerna behöver ha snabbare svar än vad praxis eller föreskrifter kan ge.

Folkhälsomyndigheten bör i stället med fördel ges i uppdrag att ge fler allmänna råd i frågor som uppkommer från kommunerna. Det anser Länsstyrelsen ger en bättre handläggning.

Allmänna synpunkter och övriga reflektioner

7.1.4 Kunskap om tobaks- och nikotinprodukters skadeverkningar

Just nu skiljer sig regleringen åt mellan produkter. Bland annat när det gäller marknadsföringsförbud, förbud mot smaktillsatser och reglering av nikotinhalt. En reglering för tobaks- och nikotinprodukter som är mer lik den skyddslagstiftning som finns för tobaksrökning bedömer vi skulle minska tillgängligheten och efterfrågan på ett sätt som ökar skyddet för barn och unga.

Länsstyrelser ser att smaksatser på elektroniska cigaretter blir en inkörspport och skapar stora problem vad gäller nya nikotiner bland unga. Vi ser vidare att myndigheter har svårt att hinna med och innan det regleras blir marknadsföringen och andra insatser mer irrelevanta. Det behöver skapas system där reglering sker flexibelt och skyndsamt.

10.3.2 Kostnader för staten och kommunerna

Länsstyrelsen konstaterar att uppdraget om förstärkt alkohol- och tobakstillsyn (S2021/03344) och de medel som är kopplade till uppdraget löper ut nästa år. För att fortsatt kunna bedriva, följa upp och utvärdera arbetet krävs långsiktig finansiering. Det är av vikt att det kommer ett besked i god tid för Länsstyrelsernas planering.

Övriga medskick

Ett förbud mot smaksättning är fortsatt angeläget för att skydda barn och unga

Utöver de förslag som utredningen lämnar avseende tobaks- och nikotinprodukter vill Länsstyrelsen se ett förbud mot smaktillsatser på tobakssnus, nikotinsnus och nikotinvätskor till elektroniska cigaretter. Länsstyrelsen instämmer i utredningens bedömning att en reglering för tobaks- och nikotinprodukter som är mer lik den skyddslagstiftning som finns för tobaksrökning skulle minska tillgängligheten och efterfrågan på ett sätt som ökar skyddet för barn och unga. Utgå från en barnkonsekvensanalys.

Enligt forskning är de nya produkterna inkörspport för de som aldrig tidigare brukat någon form av nikotinprodukter. Genom att

genomföra en barnkonsekvensanalys anser vi att det blir tydligt att även syntetiskt nikotin bör ingå i de nya lagstiftningarna. Detta för att skydda nuvarande och kommande generationers nikotinberoende. Det finns inget riskfritt nikotinbruk, bara olika skadligt.

All form av tobaks-, nikotinbruk och tobaksproduktion är ett allvarligt hinder för människors/individens hälsa, hållbar utveckling och global hälsa. Tobakskonventionens artikel 5:3 ska efterlevas enligt de riktlinjer man har kommit överens om. Detta på grund av att det finns en grundläggande och olösbar konflikt mellan tobaksindustrins och folkhälsans intressen. Länsstyrelsen Östergötland anser att man behöver ta hänsyn till barnkonventionen och göra en barnkonsekvensanalys innan beslut.

Förstärkt vägledningsansvar

Länsstyrelsen avstyrker förslaget om en standardiserad mall (se 6.4.2 *Åtgärder för att underlätta handläggningen*) och vill i stället se ett förstärkt vägledningsansvar från Folkhälsomyndigheten.

Utredningen tar upp föreskriftsrätten hos Folkhälsomyndigheten. Men sett till hur praxis och branschen hela tiden utvecklar sig och ligger steget före i innovationsförmåga vill Länsstyrelsen att Folkhälsomyndigheten får i uppgift att uppdatera deras allmänna råd oftare. Dessa är inte bindande för kommunerna men ger en stark rådgivning och är mycket uppskattat. Att samtidigt ge Folkhälsomyndigheten en mer rådgivande roll emot kommun och länsstyrelse ger också en snabbare handläggning för kommunerna, vilket är kostnadseffektivt.

Länsstyrelsen Östergötland upplever att många kommuner anser att vägen till svar är för lång via länsstyrelserna och Folkhälsomyndigheten. Därför skapas det olika tolkningar inom olika områden vilket utredningen tar upp. Länsstyrelsen bedömer att en standardiserad ansökningsmall inte rättar till de skillnader som finns i den vidare handläggningen.

Samma sak gäller den föreskriftsrätt som Folkhälsomyndigheten fått vad gäller kravet om flertalet rätter (5.2.1 Kopplingen mellan mat och alkoholserving).

Länsstyrelsen är positiva till den ändring som utredningen tagit fram vad gäller skrivelsen om "flertal" maträtter. Däremot kan det slå fel för branschen om Folkhälsomyndigheten ska bedöma vad som är att anse som flertalet maträtter nationellt. Detta då serveringstillstånden i landet inte går att likna till en krog i Stockholms innerstad, likt förarbetena till alkohollagen. Även här finns det stor nytta med vägledning genom allmänna råd som kommunerna lätt kan tolka.

Implementering

För att underlätta implementering är det viktigt med olika former av stöd. Tydliga riktlinjer, goda dialoger är grunden för att eleverna och vuxna ska kunna göra kunskapsbaserade beslut. Hänvisa och inkludera (oavsett ålder, bruk eller inte) till förbättringar i stället för att tillrättavisa. Detta gör att det inte heller bör bli svårt att möta äldre elever (from. 18år) och vuxna som finns runt unga att ta ställning till att vilja barn och unga väl. Det krävs "glasögon" med barnrättsperspektiv.

Länsstyrelsen har uppmärksammat i de nätverk Länsstyrelsen driver att det finns utmaningar i kommunerna när saker ska implementeras hela vägen ut i skolan. Det beror ofta på hur stor kommunen är och hur kommunen är organiserad. Ett förslag för att underlätta detta skulle kunna vara att kommunen gör generiska riktlinjer som godkänns av kommundirektör och/eller förvaltningschefer i kommunerna. Dessa bör även inkluderas i kommunens brottsförebyggande handlingsplan så det blir en röd tråd och ökar samsyn som minskar stuprör. Sen kan varje enskild skola skapa lokala rutiner och handlingsplaner som passar deras kontext. Då minskar möjligheten att undkomma insatser som gynnar kommunens elever.

ANDTS-problem och brottslighet är samhällsutmaningar som i stor utsträckning kan förklaras av samma bakomliggande faktorer. I de lokala handlingsplanerna kan det där utöver tydliggöras vilket stöd som finns för elever och vuxna som vill sluta med nikotin och tobaksprodukter. Ett exempel på bra stöd är SOTIS-manualen (samtal om nikotin och tobak i skolan) som kan spridas i skolan. Samt vikten av samverkan med regionerna som kan erbjuda kvalificerat rådgivande samtal av diplomerad tobaksavvänjare till dem vill sluta med nikotin- och tobaksprodukter oavsett ålder (unga eller vuxna).

Kontaktuppgifter

Välkommen att kontakta Länsstyrelsen för frågor via telefon eller e-post. Telefonnummer och e-postadress finns längst ner på första sidan. Ange ärendets diarienummer eller ärendebeteckning vid kontakt med Länsstyrelsen. Du hittar numret uppe till höger på första sidan.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av tjänsteför rättande länsråd Jenny Knuthammar med tillsynhandläggare Johannes Glanz som föredragande. I ärendets beredning har samordnare för ANDTS (alkohol, narkotika, doping, tobak och spel) Lina Blom samt enhetschef för social hållbarhet Linda Pergelius Thorbjörnson medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.